

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 52. årgang Nr. 4/2018

*Østmarkas Venner feirer flere seire
En legende blant norske naturvernere
Kunnskap om kortreist nasjonalpark*



Østmarka høster frukter av langsiktig og grundig arbeid

Av Helga Gunnarsdóttir

Året vi snart har bak oss har arbeidsmessig sett vært travelt for Østmarkas Venner, men overkommelig – i motsetning til 2017 og 2016, som kanskje var litt i overkant. Og i år har vi virkelig begynt å høste mange og viktige frukter av arbeidet vi gjør.

Det begynte med Jeløya-erklæringen i midten av januar, hvor vi kunne lese at regjeringen ville: «Vurdere supplering av nasjonalparkplanen. Lokal medvirkning og aksept er en forutsetning for opprettelse av nye nasjonalparker, men det åpnes for å ta regionale hensyn (for eksempel i Østmarka)».

Det var noen små, men viktige ord, og nasjonalparken i Østmarka ble raskt fulgt opp av nybakt klima- og miljøminister Ola Elvestuen 4. mars – da han klatret opp på en stubbe på Skullerudsletta og erklærte at nå starter arbeidet med å kartlegge verneverdiene i Østmarka. Og han tilføyde: Dette er et viktig skritt på veien mot en nasjonalpark i Østmarka.

Elvestuen kom også på årsmøtet vårt i mars, og ble med på tur til Kjerringhøgda og Vangen i juli. Og når dere leser dette bladet har Fylkesmannen levert utredningen til Klima- og miljødepartementet om verneverdiene i

Østmarka. Det er nok flere enn meg som er spente på utfallet.

Ut på vårparten fikk vi også vite at grusveien som Bymiljøetaten i Oslo hadde detaljplanlagt gjennom Dølerud og verneområdet Spinneren var skrinlagt en gang for alle – og i kommunens *Behovsplan for idrett og friluftsliv* ble det klart at en ny trase skal gå utenom verneområdet fra Grønmo via Godlia til Sandbakken. Det betyr at det blir heller ingen grusvei gjennom Klokkeuddalen. Dette er en sak som vi har slåss mot eller for – alt etter hvordan en ser det – i over 10 år. Miljøvernet, friluftslivet og fornuften seiret til slutt.

Besøksgård på Sørli ved Nøkle vann er en sak som vi har jobbet for i 15 år. Ved forrige rulling av kommunens behovsplan ble det, etter høring og våre samtaler med byrådet, endelig prioritert midler til rehabilitering av eksisterende bygninger. Men så kom det ingen driftsmidler til å ansette folk til å drive besøksgården. Da skrev vi en sint leder, som ble delt på nettet, samtidig som vi kontaktet viktige personer i de tre byrådspartiene. Dette – sammen med høringsuttalelsen vår og viktig støtte fra Oslo og Omland Friluftsråd – førte til 18 millioner til undervisningsbygget og 1,5 millioner til drift av besøksgården. Nå starter Bymiljøetaten arbeidet med å ansette

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Ansvarlig utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo
Redaktør: Helga Gunnarsdóttir
Assisterende redaktør: Bjarne Røsjo
e-post: Bjarne.rosjo@brmedia.no

Forsidebilde: *Høststemning ved Tangen i Rausjømarka.*
Foto: Lars Lindland
Grafisk design, repro og trykking: 07 Media – 07.no
Opplag: 4 400
Frist for stoff til neste nr. er 15. januar 2019



te to personer. Litt drift av besøksgården starter til våren, og åpning blir forhåpentligvis i 2020.

Behovsplanen kom på høring våren 2018, og der fant vi mange forslag til inngrep i Østmarka. Alle disse er nå tatt ut av tiårsplanen – og det som nå er inne av prioriteringer, er i all hovedsak positive tiltak som vi er enige i. Fra å være en hodepine for oss, på grunn av Bymiljøetatens ofte egenrådige prioriteringer av inngrep som grusveier, er nå behovsplanen blitt et meget viktig instrument for bedre forvaltning av Marka vår.

Det samme kan også sies om de reviderte *Mål og retningslinjer for forvaltning og drift av Oslos kommuneskoger*. Dette er grundig belyst på høstmøtet vårt og i en artikkel her i bladet. På enkelte områder lå det an til en stor forverring av utgaven som ble vedtatt i 2007. Men dokumentet er etter Byrådets behandling blitt mye bedre, og noen av formuleringene er svært viktige for framtidig bevaring av Østmarka. Eksempler er at det skal være «svært høy terskel for bygging av nye skogsbilveier» og at vi får egne bevaringsskoger for friluftsliv. Her har vi fått god drahjelp fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og Lillomarkas Venner, og vi er fornøyd med at Byrådet lytter til våre råd og forslag.

Adkomst til Østmarka gjennom Ekebergdalen i Enebakk er det siste eksemplet på en stor delseier i 2018. Dette er en sak som ØV og Oslo og Omland Friluftsråd har jobbet

med i over 20 år. I år så ØV en mulighet til å ta opp saken i en grundig høringsuttalelse til *Kommunedelplan for idrett og friluftsliv* i Enebakk i slutten av mai. I den fikk vi løftet fram adkomsten – eller den manglende adkomsten til Østmarka – gjennom Ekebergdalen som den viktigste saken å løse for friluftslivet i Enebakk. Vi tok også opp flere andre saker som vi støttet eller foreslo prioritert.

I endelig utgave av planen som ble lagt fram for politisk behandling var ikke adkomsten nevnt. Men alle våre andre tekst- og tiltaksinnspill var prioritert. Da skrev vi en leder og en kronikk i Enebakk avis, som ble lest av mange – inkludert politikerne i Enebakk. Vi delte kronikken på nettet rett før kommunestyremøtet. Saken ble utsatt, og på neste kommunestyremøte ble følgende vedtatt mot to stemmer fra Høyre: *Enebakk kommune går i dialog med grunneierne på Ekeberg og Børter med sikte på å få på plass en trasé fra Sandhaugen til et egnet krysningspunkt over elva til skogsbilveien mot Forfoten.*

At alle disse sakene – som vi har sloss enten for eller i mot i fra 6 til over 20 år – nå enten helt eller delvis er kronet med seier er takket være et langsiktig, grundig og solid arbeid fra styrene i Østmarkas Venner igjennom mange, mange år.

Jeg ønsker styret og alle våre medlemmer en fredfull jul og et godt Østmarka-år i 2019.

Styret i Østmarkas Venner 2018–2019



Leder: Helga Gunnarsdóttir 959 92 349

Sigmund Hågvær 917 14 510
Bente Lise Dagenborg 419 22 941
Ingunn Lian Nylund 949 82 006
Johan Ellingsen 909 21 568

Nestleder: Kjell Erik Sandberg 996 39 686

Kristin Lund 957 09 166
Varamedlemmer: Lars Lindland 917 58 485
Bjørnar Thøgersen 416 25 025
Haakon Aaen 926 19 007

Medlemsregister og regnskap: Ingunn Lian Nylund 949 82 006

E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no



Byrådslederen Raymond Johansen snakket engasjert til de ca. 120 frammøtte på ØVs høstmøte.
Foto: Bjarne Røsjo

– Det egenorganiserte friluftslivet skal veie tyngst

Tekst: Bjarne Røsjo

De fremmøtte på Østmarkas Venners høstmøte applauderte spontant da Oslos byrådsleder Raymond Johansen skisserte alle de ulike hensynene som politikere må avveie i forvaltningen av Oslomarka. – Hensynet til det egenorganiserte friluftslivet er en av faktorene som skal veie tyngst! fastslo Johansen.

Østmarkas Venner arrangerte sitt årlige høstmøte på Skullerudstua 6. november, og de ca. 120 fremmøtte likte det meste av det Oslos byrådsleder Raymond Johansen sa til forsamlingen. Byrådslederen forsikret blant

annet at det ikke skal bli noe av «aktivitetssonene» som det borgerlige byrådet foreslo før valgkampen i 2015, og at muligheten til å oppleve naturens stillhet og ro er viktig i en storby som Oslo.

Men før Johansen fikk ordet, hadde ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir forklart litt om bakgrunnen for at Raymond Johansen var invitert som innleder på høstmøtet.

To illsinte damer

– Det startet med at det forrige byrådet ville plassere «aktivitetssoner» i Marka vår, eller anleggssoner som egentlig var det rette ordet. Som vanlig gikk det verst utover østkanten, hvor aktivitetssonen var både bred og sammenhengende, fra Ellingsrud i nord til Grønmo i sør, sa Gunnarsdóttir.

Forslaget om «aktivitetssoner» var rett og slett en massiv utfordring mot det uorganiserte friluftslivet, og utløste et opprør.

– Opprøret begynte med to kronikker fra to illsinte damer fra bydel Østensjø, begge født og vokst opp i Østmarka. De er begge i salen her i dag. Kristin Lund, som nå sitter i styret i Østmarkas Venner, vekket opinionen i Dagsavisen 14. august 2015. Kjersti Eidem Dyrhaug fulgte opp i Dagbladet 21. august under overskriften «Hvorfor er det så lett å ødelegge Østmarka?», mintes Gunnarsdóttir.

De to kronikkene utløste et enormt engasjement. Oslo Arbeiderparti ble muligens tatt på senga i valgkampen, men etter en hektisk helg kom den daværende opposisjonslederen Raymond Johansen på banen med en kronikk i Dagbladet: «Ingen skal få ødelegge Marka!». – For et Arbeiderparti-byråd er det helt uaktuelt å støtte en politikk som betyr en uthuling av markaloven, skrev han.

Bidro til valgseieren

– Det kom et lettelsens sukk fra alle oss som elsker Marka, men debatten fortsatte i avi-



Raymond Johansen mellom to Østensjø-damer som var illsinte for tre år siden: Kjersti Eidem Dyrhaug (t.v.) og Kristin Lund. Foto: Bjarne Røsjo

sene, og en underskriftsaksjon ble overlevert til Rådhuset. På selveste valgdagen naglet Kjersti Eidem Dyrhaug saken med enda en kronikk i Dagbladet: «Hei Oslo, skal vi redde Marka vår i dag?»

– Jeg våger å påstå at Arbeiderpartiets lovnader om at aktivitetssonene skulle vekk, var en viktig årsak til at dere vant valget sammen med støttepartiene, tilføyde ØV-lederen, før hun ga ordet til byrådslederen.

Raymond Johansen innledet med å erklære at han er Oslo-gutt, men også Marka-gutt. Han vokste opp midt mellom E6 og markagrensa, og nå bor han på Lindeberg nedenfor Grønlia – på et sted som var fjernpost i Ola-Dilten da han vokste opp.

Offensiv markapolitikk

Raymond Johansen fastslo blant annet at muligheten til å oppleve naturens stillhet og ro er viktig i en storby som Oslo, og at dette kommer til å bli enda viktigere i årene fremover.



Årets høstmøte-kake hadde motiv fra den kommende Sørli besøksgård. Helga Gunnarsdóttir og Raymond Johansen tok den første biten sammen. Foto: Steinar Saghaug.

– Dette byrådet har ført en offensiv markapolitikk og vil fortsette med det. Vi vil blant annet restaurere verdifulle naturverdier, og bevare og styrke Oslomarkas kvaliteter for naturopplevelser, friluftsliv og idrett – i tett samarbeid med friluftsliv- og miljøorganisasjoner og idrettslag. Vi ønsker også, som dere, at det skal opprettes en nasjonalpark i Østmarka, sa han.

Byrådslederen gikk deretter gjennom målene i kommunens nye behovsplan for idrett og friluftsliv i perioden 2019 til 2028. Det er blant annet en viktig målsetting at Oslos unike kvaliteter for naturopplevelser og friluftsliv skal styrkes.

– Men det er mange hensyn å ta. Ulike brukergrupper har ulike preferanser for tilrettelegging i Marka. Noen foretrekker godt tilrettelagte, brede og belyste helårstraseer. For andre er tilgang til stille områder med

urørt natur svært viktig for friluftslivsopplevelsen. I arbeidet med å tilrettelegge for friluftsliv er det derfor viktig å ivareta ulike hensyn, sa han. Og så kom det:

– Dere: Behovsplanen gir føringer for at naturverdier, landskapskvaliteter og kulturminner, og hensynet til det egenorganiserte friluftslivet skal ivaretas – og veie tyngst! Og da brøt applausen løs. Forsamlingen skjønte, som Johansen også sa, at det ligger mye politikk bak de forholdsvis små ordene.

Friluftsliv i nærmiljøet

Byrådet har også en målsetting om at alle skal ha tilgang til gode friluftslivsområder i sitt nærmiljø.

– Hundremeterskogene og turområdene i randsonen av Marka er viktige nærfriluftsområder for mange i Oslo, sa Johansen – og tilhørerne visste at det forrige byrådet hadde tenkt på nettopp disse områdene som «anleggssoner».

Byråden redegjorde også for det nye dokumentet med *Mål og retningslinjer for drift og forvaltning av Oslo kommunes skoger*, som gjelder fram til 2027. Dokumentet fastslår at det såkalte flerbruksprinsippet skal være førende for forvaltningen av kommuneskogene.

– Dette innebærer at flere formål skal ivaretas. Ved konflikt mellom de forskjellige interessene skal hensynet til naturvern, friluftsliv, vannforsyning, dyreliv og fiske gå foran kravet om størst mulig avkastning fra skogsdriften, sa han. Du kan lese mer om Mål og retningslinjer i en annen artikkel i denne utgaven av Nytt fra Østmarka.

Det viktige høstmøtet

Østmarkas Venners årsmøte og høstmøte har etter hvert utviklet seg til en viktig møteplass mellom politikere, naturvernere og friluftslivsfolket. Helga Gunnarsdottir minnet i sin introduksjonstale om at ØV de siste årene har hatt mange gode gjester både på høstmøter og årsmøter.

– På årsmøtet i mars hadde vi besøk av klima- og miljøminister Ola Elvestuen, og året før kom miljøbyråd i Oslo, Lan Marie Nguyen Berg. På høstmøtet i fjor fikk vi besøk av daværende leder av Stortingets energi- og miljøkomite Ola Elvestuen og Lars Haltbrekken fra SV, som satt i samme komite. Året før – i valgåret 2015 – hadde vi besøk av tre sentrale politikere fra det nye flertallet som akkurat hadde overtatt i Oslos bystyre, fortalte hun.

ØV-lederen gjorde det også klart at det nye byrådet har gjort en forskjell.

– Dere som leser *Nytt fra Østmarka* og følger med på våre nettsider, har sett at det skjer stadige framskritt i forvaltningen av Marka vår. Men det skjer ikke uten kamp! Vi må jobbe hardt og argumentere godt for våre synspunkter – og heldigvis har det ført til flere seire de siste årene. Jeg nevner skrinlegging av grusvei gjennom tunet på Dølerud og verneområdet Spinneren, som vi feiret i vår. I dag feirer vi bevilgninger til Sørli besøksgård. Vi har også fått bra gjennomslag for våre synspunkter i Behovsplanen og i Mål og retningslinjer for kommuneskogen, for å nevne noe, sa hun.



*Sørli besøksgård er på kommunens budsjett for 2019 – og var på ØV-høstmøtets marsipankake.
Foto: Steinar Saghaug.*

Imponert byrådsleder

Styret i Østmarkas Venner jobber både mye og hardt for å forsvare skogen øst for Oslo, og Raymond Johansen bekreftet i sitt innlegg at innsatsen blir lagt merke til. Han benyttet anledningen til å takke ØV for innspill til blant annet Behovsplanen og Mål og retningslinjer.

– Kommunen har vært helt avhengig av gode innspill fra mange organisasjoner i arbeidet med disse planene, og jeg er imponert over kvaliteten og grundigheten på innspillene dere har kommet med – også i andre saker. Dere jobber jo nesten utelukkende på dugnad og det gjør innsatsen enda mer imponerende, sa byrådslederen.

Den gamle grana

I over tre hundre år har den stått der, på samme plassen. Tatt imot hver eneste regnskur og hver eneste vindkule. Båret lette og tunge bærer av tørr eller våt snø. Gjennomlevd regnfulle somre og farlige tørkeperioder. Alltid har grana klart å legge på en ny, tynn årring. Alltid levd videre.

Sigmund Hågvær (tekst og foto)

Når høstvinden trekker gjennom barhenget og får greinene til å svinge, suser det i treet. Er vinden sterk nok, begynner gamlingen å knirke. For det hviler en skrå tørrstamme mot grana, og når begge svaier, gnisser de mot hverandre. Noen ganger med små, forsiktede lyder, andre ganger med rykkvise, hese skrik. Men treet kan også være dørgende stille, som på solblanke sommerdager eller når iskulden har satt seg i vinterskogen.

To ganger i sitt lange liv har grana laget en høy og skarp, spjærende lyd som fikk dyr i vid omkrets til å løfte hodet i forskrekkelse. To ganger har toppskuddet brutalt blitt brukket av, når vinden tok tak i tunge bærer av snø. Nå ligger de gamle toppene på bakken, den eldste nesten råtnet vekk, og den yngste ennå hvilende på sitt greinverk. Men hver gang toppen ble knekt av, begynte en av greinene under bruddstedet å løfte seg langsomt opp. Litt hvert år. To ganger er en ny topp blitt dannet slik. Ettersom årtier og århundrer passerte, fikk grana en rar form. Men levde gjorde den. Og år om annet hang det kongler på gamlingen.

Det kommer fugler til den krokete grana. Om høsten gemmer lavskrika mat her – putter bær, insekter og sopp inn i skjeggslaven

eller i de grove furene i barken. Unggraner uten lav og sprekker duger ikke til slikt. Et år bygget bokfinken sitt vakre reir i bøyn der en grein hadde laget ny topp. Vinterstid kommer meiseflokkene langsomt vandrende gjennom skogen. De små, sultne fuglene søker en stund etter insekter og edderkopper i gamlingens mange gemmer. Så trekker de rastløst videre.

Toppen av treet er noen ganger sangpost for en yr måltrost eller hvilested for en sliten ravn. Eller en tålmodig haukugle slår seg til der og søker etter mus på bakken med sitt skarpe blikk.

En dag smalt en skarp øks inn i den grove stammen. Et dypt hakk ble hugget inn. Det var to menn der, som nikket lett og ruslet videre. Grana var blitt et grensetre mellom to eiendommer. Det betyr at den aldri blir felt av mennesker. Skal bare stå der og være vitne. Får leve hele livet ut.

Treet lukket stille såret med seig kvæ. Og levde langsomt videre.



Oslo-byrådet vil styrke skogvernet og friluftslivet

Tekst: Bjarne Røsjo

Byrådet i Oslo vil gjøre Oslomarka villere, styrke skogvernet, planlegge for det enkle friluftslivet og innføre en ny vernekategori for eventyrskogene. – Vi er veldig glade for at byrådet har lyttet til mange av våre forslag, sier ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir.

Siden 1972 har Oslos bystyre vedtatt *Mål og retningslinjer* for drift og forvaltning av kommuneskogen. Dokumentet har blitt revidert omtrent hvert tiende år, den siste gangen i 2005.

Da den kommunale Bymiljøetaten i 2014–2015 begynte arbeidet med å revidere strategien, inneholdt de første forslagene en rekke endringer som – etter ØVs mening – ville svekke det enkle friluftslivet og naturopplevelsen og isteden føre til mer utbygging av anlegg og skogsbilveier. Men så kom kommunevalget i 2015 og ga et rødgrønt flertall i Oslo, og det nye byrådet hadde mye mer sympati for naturvern og friluftsliv.

– Vi så derfor muligheten for å nå fram med forslag om reelle endringer og lagde en høringsuttalelse som vi la mye arbeid i, forteller Helga Gunnarsdóttir.

Og det virket, for Oslos miljø- og samferdselsbyråd Lan Marie Nguyen Berg forteller nå at uttalelsen ble studert nøye. Da byrådets forslag til nye mål og retningslinjer ble offentliggjort i oktober, viste det seg at byrådet har tatt hensyn til flere av ØVs innspill.

– Kommunen har vært helt avhengig av gode innspill fra mange organisasjoner i arbeidet med denne planen. Ikke minst gjelder dette dere i Østmarkas Venner. Jeg er imponert over kvaliteten og grundigheten på innspillene dere har kommet med, både i denne og i andre saker. Det er viktig for oss politikere når vi skal behandle store og komplekse saker. Tusen takk for jobben dere gjør! sier Berg til Østmarkas Venner.

Stillhet og ro

Blant de viktigste innspillene i høringsuttalelsen var at ØV ville få inn formuleringer om at skogen er viktig for opplevelse av stillhet og ro, og at ferdsel ikke må føre til skade på miljøet.

– Vi ville også snevre inn flere formuleringer om reguleringen rundt anlegg som fører til inngrep, få slutt på omfattende hogst i nærskogen, fastslå at kommuneskogen ikke skal gjødsles, og snevre inn mulighetene for planer om nye skogsbilveier og lignende, forteller Gunnarsdóttir.

– Dessuten ba vi om at utvalgte områder med opplevelsersik gammelskog, de såkalte eventyrskogene, skulle avsettes som bevarings-

skog. Disse kommer i tillegg til de vernede friluftslivsområdene, på samme måte som nøkkelbiotoper for biologisk mangfold kommer i tillegg til de vernede naturreservatene. På denne måten blir hensynet til friluftsliv og biologisk mangfold likestilt for vern, slik formålet er i kommuneskogene, tilføyer hun.

Inngrep skal konsentreres

Forslaget til nye retningslinjer fastslår blant annet at Oslo kommunes skoger skal være et fristed for mennesker «kan oppleve natur, ro og stillhet, og drive friluftsliv og idrett». De viktige ordene «ro og stillhet» ble foreslått av ØV. Forslaget innebærer også at større inngrep for idrett og friluftsliv, slik som f. eks. langrennsanlegg, skal søkes konsentrert langs markagrensa i et *mindre* antall områder – i tråd med forslaget fra ØV. Tilretteleggingen skal avta innover i Marka, og markagrensa skal bevares.

Bygging av enkelte nye skogsbilveier, traktorveier, vinterbilveier og planering av driftsveier kan vurderes der det fører til mer rasjonell og effektiv skogsdrift, *men terskelen skal være svært høy.*

Pionerområde for villere natur

– Med de nye målene og retningslinjene for kommuneskogene styrker byrådet Marka som et pionerområde for restaurering av rikere og villere natur. I en tid hvor artsmangfoldet utfordres og alt går raskere og raskere, er det viktigere enn noen sinne å legge til rette for at flere skal komme seg ut på tur. Derfor vil byrådet verne om kommuneskogene og sikre byens befolkning tilgang på kortreiste, storartede natur- og friluftsopplevelser, sier Lan Marie Nguyen Berg til ØV.



Miljø- og samferdselsbyråd Lan Marie Nguyen Berg liker trærne, skogen og naturen i sin opprinnelige tilstand. Foto: MDG.

– «Rewilding» eller naturfornyelse er en trend i hele Europa, hvor man forsøker å sette naturen tilbake til slik som den var. Vi har allerede gode erfaringer med å transformere industriskog til opplevelsesrik skog med rikt biologisk mangfold, tilføyer hun.

Byråden er også en varm tilhenger av plukkhogst istedenfor flatehogst, og forteller at Bymiljøetaten allerede har gjort seg gode erfaringer med den mer skånsomme driftsmåten.



Oslo kommunes skoger skal være et fristed der mennesker «kan oppleve natur, ro og stillhet, og drive friluftsliv og idrett». Foto: Espen Bratlie.

– Vi ser allerede resultatene av denne måten å drive skogbruk på. Plukkhogst gir et rikt oppslag på bakken av gress og lyng, økt beitekvalitet for elg og rådyr spesielt vår, sommer og høst, og en humusmatte som bevares og øker selv etter hogst. Dette siste er viktig for bindingen av CO₂, forteller Berg.

Kommuneskogene er Oslos stolthet

For byrådet er det også viktig å legge til rette for at flere skal komme seg ut på tur i Marka.

– Derfor vil vi vedlikeholde mye brukte stier, traséer og løyper, og enkelte steder etablere nye traséer. Men vi skal ha en restriktiv holdning til nye anlegg i Marka. Derfor har det blant annet vært viktig for oss å fjerne aktivitetssonene som det forrige byrådet foreslo fra kommuneplanen, forteller Lan Marie Berg.

– Kommuneskogene er rett og slett Oslos stolthet! tilføyer hun.

Hovedmålet i den nye strategien er at kommuneskogene skal forvaltes og drives i pakt med økologiske og bærekraftige prinsipper. Det biologiske mangfoldet skal bevares og videreutvikles. Forvaltningen skal ha *friluftslivs- og verneinteressene* som det bærende grunnlag, og disse hensynene skal veie tyngst. Økonomiske hensyn skal underordnes disse.

De nye målene og retningslinjene for kommuneskogene har, sammen med Behovsplan for idrett og friluftsliv, reversert tankegangen om aktivitetssoner fra det forrige byrådet.

En mer detaljert versjon av denne artikkelen er tilgjengelig på www.ostmarkasvenner.no.



Ny DNT-hytte i Østmarka

Tekst og foto: Espen Bratlie

Den ubetjente DNT-hytta Stallen ble offisielt åpnet søndag 26 august av Jan Erik Reiten, leder for avdeling hytter og ruter i DNT Oslo og Omegn. Men det var ordfører i Lørenskog, Ragnhild Bergheim, og en jente blant barna som sammen klippet snoren og låste opp døra.

Stallen ligger i Losbyvassdraget ved Røyrvannskoia og var tidligere koias bod og vedskjul. Et imponerende restaureringsarbeide har blitt utført. Bygningen var både skeiv

og skakk og var i ferd med å gli ut i Røyrvann. Mye av den gamle bekledningen er blitt brukt på nytt, og hytta er malt i en fin, grå valør. Fra det store vinduet er det et fantastisk skue ut over vannet.

Stallen har fire sengeplasser, og seng må bestilles på DNT Oslo og Omegns nettside booking.dnt.no. Mer informasjon er å finne på ut.no. Røyrvannskoia kan nå kun bestilles som en enhet. Brukere av hyttene disponerer også kanoer.



Sørli besøksgård ligger godt plassert i et av de flotteste og mest brukte områdene i Østmarka. Foto: ØV.

Endelig blir Sørli besøksgård virkelighet

I mange år har folk på Oslos østkant ønsket seg en besøksgård på Sørli ved Nøkle vann. Nå skjer det endelig, etter at byrådet i Oslo har satt av betydelige midler til ny bygning og drift på 2019-budsjettet.

Tekst: Bjarne Røsjø

–Vi tror dette blir et flott turmål blant annet for barnefamilier, barnehager og skoler – men også for andre brukere av Østmarka. Her vil det være blant annet sauer, geiter, griser og høner, og så kommer kyr fra Bogstad gård

på sommerbeite, sier Lan Marie Nguyen Berg, Oslos byråd for miljø og samferdsel.

Sørli gård er et småbruk som ligger innenfor Bøler, mellom Nøkle vann og Haraløkka, i



et av de flotteste og mest brukte områdene i Østmarka. Våningshuset har stått tomt siden 2002, og Østmarkas Venner (ØV) har siden 2003 jobbet for å etablere en besøksgård der.

– Ingen husker lenger hvem som først hadde ideen om en besøksgård på Sørli, men jeg har i alle fall funnet at ØV offisielt lanserte ideen om en besøksgård som et av flere innspill til kommunedelplanen for friluftsliv i 2004. Dette har altså tatt lang tid, men nå er vi bare veldig glade for at besøksgården har fått de siste bevilgningene som gjør at drømmen blir til virkelighet, sier ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir.

Sørli gård ligger gunstig til for befolkningen øst i Oslo, nær T-bane og med gode parkeringsmuligheter rett i nærheten. Våningshuset er allerede ferdig restaurert av Bymiljøetaten, og låven og fjøset er snart ferdig.

Full drift i 2020

Besøksgården vil etter planen åpne sommeren 2020, men byrådet håper å kunne starte opp et besøksstilbud i liten skala allerede neste sommer. Byrådet har satt av 17 millioner på budsjettet for 2019 til å ferdigstille besøksgården. Pengene skal blant annet brukes til et undervisningsbygg som skal ligge parallelt med låven. I tillegg er det satt av 1,5 millioner til stillinger og drift, slik at Sørli besøksgård skal være i full drift i 2020.

– Byrådet er opptatt av å legge til rette for at flere skal komme seg ut i friluft og oppleve Marka og den flotte naturen vi har her i byen. I budsjettet kommer en kraftig satsing på tilrettelegging for friluftsliv, både på de populære øyene i Oslofjorden, i byggesonen og som her på Sørli gård i Marka, forteller Lan Marie Berg.

Vedtak som gleder Østmarka-venner

– Det sittende byrådet i Oslo har gjort mange vedtak som gleder Østmarka-venner og andre naturvernere. Jeg minner om at det ikke skjedde noe med Sørli-planene før det nye byrådet rullerte Behovsplanen for idrett og friluftsliv i 2016. Da ble det bevilget seks millioner kroner til rehabilitering av Sørli, etter påtrykk fra oss i ØV. Deretter tok det litt tid før pengene til drift kom på plass, men nå ligger altså alt til rette for en storstilt åpning av dette etterlengtede tilbudet til barn og unge. Dette er en gledens dag for oss alle, sier Helga Gunnarsdóttir.



Dølerud en høstettermiddag. Dagens siste solstråler skinner på den idylliske husmannsplassen.

Skjøtsel i friluftslivsområdene

Tekst og foto: Øystein Kolseth, Bymiljøetaten i Oslo kommune

Spinneren og Hauktjern friluftslivsområder ble for fem år siden vernet som friluftslivsområder etter Markaloven. Vernet medførte noen restriksjoner på ferdsel og bruk av områdene, men i løpet av disse årene har det blitt utført mange skjøtselstiltak for å fremme friluftslivopplevelsen og det biologiske mangfoldet i disse områdene.

Bymiljøetaten er forvaltningsmyndighet for disse verneområdene, og utfører en hel del tiltak i tråd med en skjøtelsplan som utarbeidet av fagpersoner innen skjøtsel og biologi, og som er godkjent av Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Et eksempel på hvor det har blitt gjort mye slikt skjøtelsarbeid er Dølerud, en gammel husmannsplass som i dag er en selvbetjent DNT-hytte, og som ligger i hjertet av det fantastiske Spinneren-området. Mange liker godt å gå på tur til Dølerud, og tar gjerne turen fra Grønmo og via Sølvdobla. De som



Flyfoto av hoppbakken og kulturlandskapet ved Dølerud, 1937. Forfatteren kjenner ikke til noen bilder fra den tiden Dølerudbakken var i bruk. Dette kan være en utfordring til leserne!

har gått denne turen i høst, har nok lagt merke til en del forandringer. Og har du ikke gått turen før, så er det på høy tid å gjøre det – Dølerud er en perle i Østmarka!

Restaurering og skjøtsel av det gamle kulturlandskapet ved Dølerud er et viktig arbeid for Bymiljøetaten. Det er ikke mange år siden plassen var i ferd med å gro fullstendig igjen, men etter hardt arbeid de siste årene, fremstår kulturlandskapet mer og mer slik som det må ha gjort da plassen fortsatt var bosatt. I tillegg til å skjøtte kulturlandskapet for å bevare det historiske landskapsbildet, finnes det flere sjeldne planter i dette området som krever jevnlig og riktig skjøtsel. Slåttearbeid utføres to ganger hvert år; én gang rundt St. Hans-tider, og én gang på sensommeren. Hogst og utvidelse av kul-

turlandskapet er også en viktig del av skjøtselen.

Like nordvest for Dølerud, langs blåstien, ligger restene etter en gammel hoppbakke. Dølerudbakken vitner om at hoppporten en gang i tiden var den store folkesporten her til lands. I 1926 ble medlemmene i Klemetsrud IL enige om å bygge en ny hoppbakke, og et av forslagene var en ny bakke nord for Dølerud. Det var Gunnar Gjersrud i den samme klubben som til slutt fikk satt i gang byggingen av Dølerudbakken, og i 1930 ble det ambisiøse arbeidet startet.

Bortsett fra noen sprengningsarbeider som ble satt bort på akkord, ble Dølerudbakken bygget på dugnad av unge og ivrige gutter fra Klemetsrud IL. Stillas, overrenn, unna-



Rydding av Dølerudbakken innebar mange timer med bruk av motorsag og håndbæring av tømmer og kvist.

renn og motbakke ble laget. De som har sett steinsettingene i hoppbakken skjønner godt at dette må ha vært noen tøffe og slitsomme dugnader! Arbeidet tok hele tre år, men slitet var verdt det. Da åpningsrennet ble holdt i 1933, var dette en av de største og flotteste hoppbakkene i Oslo-området på den tiden. Bakkerekorden skal visstnok ha vært på over 60 meter!

Til tross for alt arbeidet som ble lagt ned i den imponerende Dølerudbakken, ble bakken nedlagt allerede på slutten av 1940-tallet, og siden har den grodd igjen. Høsten 2018 ryddet Bymiljøetaten frem deler av den gamle hoppbakken, som ligger like nordvest for Dølerud. Før arbeidet kunne man ikke se stort mer enn steinsettingen som utgjorde motbakken. Etter mange timer med bruk av motorsag, bæring av tømmer og brenning av hogstavfall, kan man nå tydelig se den gamle sletta og motbakken. Ta turen og ta en titt!

Tar du turen til Dølerud via Sølvdobla, kan du også se et annet arbeid Bymiljøetaten har gjort i høst. Skogen mot Sølvdobla er ryddet. Dette gjør at man kan se en større del av vannspeilet når man går på tur forbi dette lille vannet. Med tiden vil det også settes ut en flytebrygge på Sølvdobla. Det nye bordet med benker i nord-enden av vannet egner seg godt for en rast på vei inn til Dølerud!

Restaurering og skjøtsel av gamle kulturlandskap i Østmarka er en oppgave Bymiljøetaten prioriterer. Liknende skjøtselsarbeid gjøres blant annet ved Sarabråten og Lutdalen (som begge ligger i Hauktjern friluftslivsområde), Mariholtet og Prinsdal. I henhold til skjøtselsplanene skal disse kulturlandskapene utvides og skjøttes gradvis mer og mer i årene som kommer. Det kommer til å bli vakkert!



Overskuddet ved
salg av denne boka
går til støtte av
Kreftforeningens arbeid

Årets julegave?

Boka «BYGDA FJELD OG FJELD GÅRD» er en bygdebok med Fjeld som sentrum. Den tar også med seg litt om Rausjø med drift av skog og sager, fordi det til tider var samme eier.

Boka starter med litt forhistorie om Fjeld gård. Så følger eiere av gården etter 1665 og helt frem til dagens eier. Den tar for seg den store driften av Fjeld og Rausjø i Kiers storhetstid. For å belyse den store folke- mengden i de to bygdene er det tatt med en del folketellinger.

Boka omtaler gårder og plasser i Rausjø, og beboere som hadde tilknyt- ning til Fjeld, i tillegg til litt historie om Krokhol. Veitbygging, sager, demninger og møller er også berørt. Foreninger, lag og aktiviteter fra 1940- til 70-tallet er vi også innom. Boka avsluttes med beboere på husmannsplasser under Fjeld og Krokhol.

Boka koster kr. 200,- og overskuddet går til Kreftforeningen.

UTSALGSSTED:
Mikkel Revs vei 30
Tvtetrasen Bøler
20. desember 2018
kl. 1800-2100

SELGES OGSÅ HER:
Oysten Kristiansen
Damveien 10 Fjeld
Tlf. 928 22 679

Steinar Gundersen,
Rausjøveien 21 Fjeld
Tlf. 959 39 103

Vangen skistue

Arrangementer Østmarkas Venner i 2019

Naturmangfold og naturopplevelse i verneområder og kommende nasjonalpark i Østmarka

Dato	Arrangementer	Medarrangør/Guide
9.–10. feb	Guida villmarkstur på ski i «nasjonalparken» *	Johan Ellingsen med flere
19. mars	Årsmøte på Skullerudstua	Annonseres senere
28. april	Guida vårtur i «nasjonalparken» *	Sigmund Hågvar
5. mai	Guida tur i verneområde Hauktjern	Bente Lise Dagenborg
12. mai	Gudstjeneste i Østmarkskapellet	Per Anders Nordengen
26. mai	Åpen dag for familier på Dølerud* i verneområde Spinneren	Miljøagentene og NNV Oslo sør
6. juni	Minnestund ved Milorgbautaen på Sarabråten i Hauktjern verneområde	Sarabråtenutvalget
29. juni	Slåttetreff på Bøvelstad i «nasjonalparken»	Kulturlandskapsgruppa
30. juni	Guidet tur fra Bøvelstad til Østmarka naturreservat	Johan Ellingsen
8. sept	Guida høsttur i Ski kommunes del av «nasjonalparken»	Reidar Haugen
22. sept	Sidesprang i Hauktjern verneområde	NNV Oslo sør
26. sept	Fakkelvandring til Sarabråten i Hauktjern * verneområde	Sarabråtens venner
5.–6. okt	Oppdagelsesferd for ungdom i Østmarka * naturreservat	Lars Lindland
12. okt	SpeiderhytteTuren 2019: Bli kjent med * Speiderhyttene i «nasjonalparken»	Speiderne
12. okt	Barnas dag på Sandbakken	Sandbakken
19. okt	Guida tur fra Grønmo	Lise Henriksen
5. nov	Høstmøte på Skullerudstua	Annonseres senere

Stolt samarbeidspartner av
Oslo europeisk miljøhovedstad 2019

Oslo kommune
miljøhovedstaden.no



* Turer som er Østmarkas Venners bidrag til Oslo som europeisk miljøhovedstad 2019

Villmarkstur på ski i «nasjonalparken»



Hva: Guidet skitur

Hvor: Oppmøte på parkeringen på Sandbakken

Hvem: Johan Ellingsen på vegne av Østmarkas Venner

Når: Lørdag 9. feb kl. 10:00 – søndag 10. feb ca. kl. 15:00

Østmarkas Venner inviterer til guidet skitur i «nasjonalparken» med Johan Ellingsen som guide og turleder. Vi starter på parkeringen på Sandbakken lørdag morgen kl. 10:00 og går til Vangen, delvis utenom løypenettet.

Det blir overnatting på Vangen med god mat og hyggelig samvær. Turen går tilbake til Sandbakken over Skogsmøsa søndag morgen.

Du bør være turvant og disponere turski, staver med stor trinse og kunne bære egen sekk med matpakke/termos og skift til lørdag kveld. Turens lengde vil være ca. 7 km hver vei.

Turen er subsidiert, og pris per person for overnatting med middag lørdag og frokost og matpakke til turen søndag er kr. 500.

Begrenset antall plasser; første mann til mølla!

Bindende påmelding og mer informasjon på ØVs nettside: www.ostmarkasvenner.no

Det tas værforbehold!

Følg med for oppdatert informasjon på www.ostmarkasvenner.no



Skogsmøsa; et flott myrområde som forhåpentligvis blir innenfor en nasjonalpark. Foto: Espen Bratlie



Per Flatberg kunne vært pensjonist i en alder av 81 år, men går fortsatt på jobb fem dager i uka i Naturvernforbundet. Foto: Bjarne Røsjø, ØV.

Naturvern-veteranen gleder seg til nasjonalparken i Østmarka

Tekst: Bjarne Røsjø

Per Flatberg er det nærmeste man kommer til en legende blant norske naturvernere, og har vært landskjent i alle fall siden han var informasjonsleder for Alta-aksjonen rundt 1980. Nå jobber han blant annet for elvene i Lørenskog og nasjonalparken i Østmarka – skogen som han så ofte har besøkt for å hente nye krefter.

Det må skrives bok for å få plass til alt det Per Flatberg har betydd for norsk naturvern, og det er da også blitt gjort. I festskriftet med tittelen «I stri strøm og stille evjer», som ble utgitt i forbindelse med 80-årsdagen hans i september 2017, står det allerede i forordet at han har vært «Naturvernforbundets ildsjel i 50 av de 100 årene forbundet har eksistert».

Per Flatberg har nemlig deltatt i svært mange av de norske naturvernernes store kamper helt siden 1960-tallet. Da han ble utnevnt til æresmedlem i Naturvernforbundet i 2003, het det i begrunnelsen at ingen andre i det frivillige naturvernarbeidet har hatt en finger med i så mange vassdragssaker som Per Flatberg. Den aller største av disse sakene var kampen mot utbygging av Alta-Kautokeino-

vassdraget, som han engasjerte seg i for fullt fra 1978 til 1982.

– Jeg forlot stillingen som generalsekretær i Norges Naturvernforbund, for å stå fritt i arbeidet som informasjonsleder i Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget. Naturvernforbundet var selvsagt imot utbyggingen, men kunne ikke støtte den sivile ulydigheten som åpenbart var nødvendig i denne saken, minnes Flatberg.

Midt i kampen

Dermed ble han stående midt i den hardeste kampen som noensinne er blitt utkjempet mellom myndighetene på den ene siden, og norske naturvernere og samiske interesser på den andre siden. I de første planene ble det foreslått å demme ned både store reinbeiteområder og samebygda Masi, men utbyggingsplanene ble redusert flere ganger. Den endelige utbyggingen la ikke vesentlige reinbeiteområder under vann, men hadde andre ulemper for reindrifta – blant annet på grunn av anleggsveien og økt ferdsel i områdene.

– Altasaken kom etter hvert til å handle om samiske rettigheter, og mange engasjerte seg av den grunn. Andre engasjerte seg på grunn av de store naturverdiene – som laks, flora og fauna – der konsekvensene av utbygging ikke var utredet fordi myndighetene hadde det så travelt. Dessuten var elva et viktig rekreasjonsområde for befolkningen i distriktet, forteller Flatberg.

600 politifolk mot demonstrantene

Motstanden mot utbyggingen, som blant annet omfattet en 110 meter høy demning ved enden av innsjøen Virdnejávri og øverst



Per Flatberg slik mange husker ham, som informasjonsleder i Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget. Foto: Privat.

i elvegelet Sautso, kulminerte i 1981. Onsdag 14. januar hadde om lag 1000 mennesker samlet seg ved «nullpunktet» i Stilla, øverst i Tverrelvdalen, for å blokkere anleggsveien opp mot Altaelva.

I morgentimene marsjerte 600 politifolk i to rekker opp til det såkalte nullpunktet. 10 prosent av landets samlede politistyrke var i Stilla! Politistyrkene bar bort demonstrantene én etter én; de brukte vinkelslipere på kjettingene og lenkene som flere hadde bundet seg sammen med. Klokken 23.20 var den aller siste demonstranten fraktet til botelegging i Alta, og få minutter etter kjørte den første anleggsmaskinen gjennom nullpunktet. Da bildene fra aksjonen kom på Dagsrevyen, satt sympatisører landet rundt og gråt foran fjernsynsapparatene.

Naturvernforbundet hadde gått til sak mot staten i 1979 og argumentert med at utbyggingsvedtaket var ugyldig.



Alta-konfliktens kjerne: Den 110 meter høye demningen ovenfor Sautso ble selve symbolet på utbyggingen. Foto: Bair175, Wikimedia Commons, 26332025.

– Vi nådde ikke fram, men fikk medhold på et viktig punkt. Regjeringsadvokaten hadde kjempet mot at Naturvernforbundet skulle ha søksmålsrett, men Høyesterett avsa kjennelse om at Naturvernforbundet kunne ivareta allmenhetens interesser i slike saker. Den seieren har vi hatt mye bruk for senere, når kommuner og andre sier at «dette har dere ikke noe med». Da kan vi slå i bordet med en høyesterettsdom! fastslår Flatberg.

Oppviglere i godt selskap

Folkeaksjonen ble nedlagt i 1982 etter at utbyggingen hadde begynt, og Kåre Willoch hadde avløst Gro Harlem Brundtland som statsminister. Men året etter ble Flatberg tiltalt og dømt etter oppviglerparagrafen – sammen med Folkeaksjonens leder Alfred Nilsen, nestlederen Svein Suhr og samepolitikeren Tore Bongo. Det vanket både høye bøter og betinget fengsel, i det som fremsto som en unødvendig hevnaksjon fra myndighetenes side.

Per Flatberg er kjent som en vennlig og fredsel person, derfor ble han ganske frustrert over å bli fremstilt som yrkesdemonstrant og bråkmaker. Men han var i godt selskap, for oppviglerparagrafen var ikke blitt brukt siden Einar Gerhardsen og Martin Tranmæl ble dømt etter den i mellomkrigstiden. I dag mener de fleste, i alle fall blant naturvernerne, at oppviglerdommen bør betraktes som en hedersbevisning.

Men selv om Alta-vassdraget ble utbygd, var ikke engasjementet forgjeves.

– Både de samiske interessene og naturvernet kom på mange måter styrket ut av konflikten. Alle skjønnte at man ikke kunne ha en sånn saksbehandling flere ganger, og i ettertid har verken myndighetene eller miljøbevegelsen hatt lyst på flere slike voldsomme konfrontasjoner, sier Flatberg i dag.

Fortsatt på jobb

Per Flatberg vokste opp på en gård i Haltedalen i Trøndelag, og der lærte han tidlig å bli glad i naturen og friluftslivet. På slutten av 1950-tallet forlot han Haltedalen for å studere til farmasøyt ved Universitetet i Oslo,



Per Flatberg på ØVs årsmøte i 2018, sammen med ØVs mangeårige styremedlem Inger Tangen.
Foto: Steinar Saghaug.

og i 1961 ble han ansatt som provisor (farmasøytisk kandidat) ved et apotek i Lørenskog. I 1981 etablerte han sitt eget apotek og ble selvstendig næringsdrivende.

I Lørenskog har Flatberg satt mange spor etter seg. Han var blant annet med på å stifte lokallaget av Naturvernforbundet i 1974, og var med i styret i flere år. Deretter kom han med i styret i Østlandske Naturvernforening, og så kom vervet som generalsekretær i Naturvernforbundet i 1978.

Flatberg satt også for Venstre i kommunestyret i Lørenskog fra 1975 til 1991, de fire siste årene som varaordfører. Dessuten var han styremedlem i Østmarkas Venner fra 1980 til 1986, sammen med blant annet Lise Henriksen og Oddvar Rolstad (som ble utnevnt til æresmedlem i ØV i henholdsvis 2006 og 2004).

I 1990 flyttet Flatberg til Levanger for å drive apotek der, men for tre år siden kom han tilbake til Lørenskog – og Østmarka. Nå går 81-åringen på jobb i Naturvernforbundet fem dager i uka, for det er mer enn nok av saker som kan trenge hans lange erfaring og store historiske kunnskaper.

Han har blant annet engasjert seg sterkt for etableringen av en nasjonalpark i Østmarka, og for bedre beskyttelse av elvene i Lørenskog. Dette er nemlig områder han kjenner som sin egen bukselomme. Da ØV i 2012 foreslo at det skulle opprettes en nasjonalpark i deler av Østmarka, ga Flatberg straks sin fulle tilslutning. Han hadde nemlig mye å takke Østmarka for, mente han.

Hentet krefter i Østmarka

Hvordan i all verden har Per Flatberg fått tid og krefter til å være både apoteker, kommunepolitiker og naturverner både lokalt og nasjonalt? De fleste ville hatt nok med en brøkdel av dette. Svaret er enkelt: Han henter krefter i naturen.

– Da jeg var generalsekretær i Naturvernforbundet, var arbeidspresset til tider enormt. Da pleide jeg å dra inn i Østmarka i helgene, i den delen som senere ble naturreservat, for å overnatte og komme til hektene igjen. Naturopplevelsene jeg fikk der inne betydde enormt mye for meg, minnes Flatberg.

– Jeg brukte Østmarka veldig mye i gamle dager, og det var veldig hyggelig å komme tilbake igjen for tre år siden! Jeg husker godt at Lise var en mentor for meg; hun lærte meg blant annet mye om de indre delene av Østmarka. Hun viste meg for eksempel et tilholdssted inne ved vakre Steinsjøen, hvor



Per Flatberg (nr. to fra venstre) og Heikki Holmås (nr. fire fra høyre) tok initiativet til nasjonalpark-seminaret på Stortinget i januar 2017. Johan Ellingsen, Silje Helen Hansen, Sigmund Hågvar og Helga Gunnarsdóttir – henholdsvis nr. 1, 3, 4 og 5 fra venstre – representerte ØV. Foto: Naturvernforbundet.

det var et par koier som senere ble revet av Skogvesenet, forteller han.

Per Flatberg kan ikke gå så lange turer på sommerstid lenger, for helsa har skrantet de siste årene.

- Men for et par år siden, da vi fikk en vinter med gode snøforhold, kom jeg på ski helt inn til Krokvatna og Grinderen. Det var en flott tur!

Nasjonalparken blir en berikelse

Per Flatberg har mange og gode kontakter etter et par mannsaldre i politikken og naturvernet, og de bruker han nå til beste for nasjonalpark-saken. Han var blant annet initiativtaker, sammen med stortingsrepresentant Heikki Holmås (SV), til et seminar om nasjonalparken i Stortingets energi- og

miljøkomite i januar 2017. Stortingspolitikere fra Ap, Venstre, SV og MDG hadde lagt fram et privat lovforslag om å gi deler av Østmarka status som nasjonalpark.

- Forslaget ble ikke vedtatt, men møtet fikk likevel stor betydning. Og nå gjør Ola Elvestuen det han kan for å bringe saken videre. Han har blant annet satt i gang det nødvendige arbeidet med å utrede naturverdiene, forteller Flatberg.

- Den viktigste grunnen til å opprette en nasjonalpark, er at mulighetene for friluftsliv og naturopplevelser i Østmarka trenger en bedre beskyttelse enn det markaloven gir. Den loven gir nemlig ikke tilstrekkelig vern mot naturødeleggende inngrep som for eksempel skogsveier og kraftlinjer, påpeker han.

Per Flatberg er overbevist om at nasjonalparken vil bety en berikelse for store grupper.

– Dette blir en «brukspark» som skal beskytte naturen, men også mulighetene for friluftsliv og rekreasjon. Dagens turveier og løypestraseer opprettholdes, markastuer blir som før, mulighetene for jakt og fiske blir ikke begrenset. For alle som er glade i Østmarka, vil en nasjonalpark bli en berikelse. Mye av motstanden bygger på misforståelser om konsekvensene, men dessverre er det også enkelte nasjonalpark-motstandere som snakker mot bedre vitende. Det er for eksempel rett og slett ikke riktig at nasjonalparken skal hemme friluftslivet, påpeker han.

Når nasjonalparken blir vedtatt, kommer det også til å bli bygd et nasjonalparksenter i en av de berørte kommunene.

– Det vil gi økt oppmerksomhet omkring Østmarka og naturverdiene, både i Norge og internasjonalt. Dermed får Østmarka en helt annen status, og arbeidsplasser blir det også. Jeg gleder meg stort til den dagen nasjonalparken passerer statsråd!

Fra oppvigler-dom til fortjenstmedalje

Per Flatberg har etter hvert fått mye heder for sin innsats på mange områder. Den aller høyeste utmerkelsen er Kongens fortjenstmedalje i gull, som han fikk i 2008 – som et endelig bevis for at den norske staten ikke lenger ser på ham som en oppvigler. Han gjorde seg også bemerket som farmasøyt og apoteker, til de grader at han i 1998 ble tildelt ordenen «Det giftige kors», *Crux venenifera*, som er den høyeste utmerkelse innen norsk farmasi.

Per Flatberg var en nær venn av økofilosofen Sigmund Kvaløy Setreng, som stiftet Samarbeidsgruppene for natur- og miljøvern (snm) i 1969, og han var ivrig med i debattene der. Han var også med på samarbeidsgruppens Mardøla-aksjon i 1972, der (snm) for første gang markerte seg med konkret natur- og miljøvernarbeid kombinert med en ikke-voldelig filosofi.

Elvenes beskytter

Per Flatberg var også en av initiativtakerne til dannelsen av det innflytelsesrike Samarbeidskontoret for frie vassdragsverngrupper i 1982. Han har dessuten engasjert seg i debattene om blant annet gasskraft og rovdyr – og mye annet, som er beskrevet i festskriftet fra 2017.

Nå er han styremedlem i Lørenskog elveforum, som ble opprettet i 2016.

– Jeg snakket med Frithjof Funder, som var med i Oslo elveforum, og vi tenkte at vi måtte få til noe slikt i Lørenskog også. Det viste seg at kommunen var veldig positiv, og nå har vi blinket ut Ellingsrudvassdraget og Losbyvassdraget som to hovedoppgaver.

– Vi har allerede rukket å rydde mye inne ved Ellingsrudelva, for å gjøre gamle kulturminner mer tilgjengelige. Nå planlegger vi å lage en fiskekulp i Losbyelva ved Nordlimyra; det kan bli et fint turmål for familier. Befolkningen i Lørenskog vokser enormt, og da er det viktig å ha nærområder som kan brukes til rekreasjon. Det er fantastisk at vi har sånne muligheter i Norges tettest befolkede område, og det er veldig viktig at vi tar vare på disse mulighetene! insisterer Flatberg.



ØV-styret på studietur til Hvaler, i høstlig kuling med sjøsprøyt. Fra venstre: Helga Gunnarsdóttir, Sigmund Hågvar, nasjonalparkforvalter Monika Olsen, Johan Ellingsen, Ingunn Lian Nylund, Bente Lise Dagenborg, Bjørnar Thøgersen, Kjell Erik Sandberg.

Skepsisen til nasjonalparken forsvant med økende kunnskap

Av Bjarne Røsjo

– Det var ikke mye skepsis mot etableringen av Ytre Hvaler nasjonalpark, men det var en del usikkerhet om hva det nye vernet ville innebære. Med økende kunnskap forsvant det meste av både skepsisen og usikkerheten, forteller Hvaler-ordføreren Eivind N. Borge – som også leder det lokale nasjonalparkstyret.

Ytre Hvaler nasjonalpark og den planlagte nasjonalparken i det indre av Østmarka har tilsynelatende ikke mye til felles. Den første er Norges første marine nasjonalpark og har mesteparten av arealet sitt under vann, mens den andre vil ligge trygt på land og kan bli Norges første nasjonalpark i et lavere-

liggende skogsområde som er typisk for Østlandet.

Men de to nasjonalparkene har også viktige fellestrekk. Da nasjonalparkforvalter Monika Olsen og Hvaler-ordføreren Eivind N. Borge tok imot en delegasjon fra styret i Østmarkas

Venner i slutten av september, fikk Østmarka-vennene nemlig vite at de første tankene om en nasjonalpark på Hvaler ble lansert allerede i 1986.

– Da ble det blant annet snakket om å lage verneområder i nærheten av der folk bor, ikke bare høyt til fjells og langt fra folk, sa Monika Olsen. Østmarka-vennene nikket gjenkjennende til den argumentasjonen, som også vil gjelde en nasjonalpark i Østmarka. Dette blir en kortreist nasjonalpark, nemlig.

Den eksisterende og den planlagte nasjonalparken har også et annet fellestrekk: Begge er – eller vil bli – mye besøkt. Østmarka kan få den første nasjonalparken i Norges tettest befolkede region, mens Hvaler er enda mer besøkt:

– Dette er Norges mest motoriserte nasjonalpark, med tusenvis av båter og mellom 40 000 og 50 000 besøkende til Hvaler i sommersesongen, fortalte Eivind N. Borge.

Særpreget natur til lands og til vanns

Ytre Hvaler nasjonalpark dekker et areal på 354 km² i Hvaler og Fredrikstad, hvorav bare 14,4 km² er landareal. Et viktig formål med nasjonalparken var å beskytte et egenartet, stort og relativt urørt naturområde ved kysten, som omfatter særpregede økosystemer både på land og til sjøs. Nasjonalparken under vann omfatter blant annet verdens største innenskjærs kaldtvanns korallrev utenfor Tisler. Korallrevet blir nå bedre beskyttet mot blant annet fiske med bunnredskaper, mudring og dumping.

Nasjonalparken på land omfatter både særpregede strandenger, strandsumper, kalkrike



På Hvaler har vi naturtyper som likner savanner, og vi har til og med vår egen løve! Sa Hvaler-ordfører Eivind N. Borge til delegasjonen fra Østmarkas Venner.

enger, dammer, ekstremt rike myrer og kystlyngheier, med et rikt og variert plante- og dyreliv. Bare på Asmaløy er det funnet ca. 1000 sommerfuglarter! Det enorme antallet arter skyldes at sommerfuglene i slekten *Lepidoptera* ikke bare omfatter det folk flest oppfatter som sommerfugler, men også natt-svermere og møll.

Orkideer, savanner og løver

Hvaler-ordføreren Eivind N. Borge, som representerer Fremskrittspartiet, omtalte nasjonalparken i begeistrede vendinger da han møtte Østmarkas Venner.

– Her på Hvaler har vi for eksempel en orkide som ikke finnes noen andre steder i Norge. Den heter honningblomst og er den eneste planten jeg kan det latinske navnet på: *Herminium monorchis*. Jeg er stolt av at vervet som leder for nasjonalpark-styret har gjort meg til denne sjeldne og vakre plantens høye beskytter, sa Borge.



Nasjonalparken på Hvaler har et fellestrekk med Østmarka: Denne verneverdige naturen er i nærheten av der folk bor.

Honningblomsten er knyttet til kalkrike beite- og slåttemark, myrer og strandenger. For bare hundre år siden fantes den på kanskje 40–50 lokaliteter over hele Østlandet, men nå finnes den bare på tre-fire små områder på Hvaler.

Men den landlige delen av Ytre Hvaler nasjonalpark har også svært mye annet å by på, fortalte Borge.

– Vi har til og med naturtyper som likner afrikanske savanner, og vår egen løve! fortsatte Borge. Han tenkte på den sjeldne maurløven, *Myrmeleon formicarius*, som i larvestadiet lager en traktformet fangstgrop med glatte vegger i løs sand. Hvis en maur forviller seg ned i fangstgropa kommer den ikke opp igjen, men blir fanget av larvens kraftige kjever.

To kommuner, to stater

Ytre Hvaler nasjonalpark dekker arealer i både Fredrikstad og Hvaler, og i tillegg grenser den til Kosterhavets nasjonalpark utenfor Bohuslän-kysten i Sverige. Begge nasjonalparkene ble åpnet 9. september 2009 med kong Carl XVI Gustaf og kronprins Haakon Magnus av Norge til stede. Datoen ble valgt for å markere at det var nøyaktig, på dagen, 100 år siden Sverige hadde fått sin første nasjonalpark.

Men prosessen fram mot nasjonalparken hadde vært langvarig og omfattende. Det første verneforslaget kom, som nevnt, allerede i 1986. I 1991–92 kom det en stortingsmelding med en ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder, og etter flere nasjonale utredninger gikk Fylkesman-

nen i Østfold oppdraget med å utrede en etablering.

Deretter ble det etablert et rådgivende utvalg i 2004, som blant annet hadde flere møter med en tilsvarende referansegruppe som arbeidet med planene om en nasjonalpark på Koster. Det ble gjennomført en rekke faglige utredninger og en konsekvensutredning med 11 deltemaer, og til slutt sendte det rådgivende utvalget et forslag ut på høring. Da kom det inn hele 101 uttalelser, fortalte Monika Olsen.

Vern betyr ikke et lokk

Eivind N. Borge var opprinnelig skeptisk til at nasjonalparken også skulle omfatte områder som allerede var vernet på land, for da kunne det lett bli uoversiktlig med flere vernnivåer. Men de vernebestemmelsene som til sist ble vedtatt, lever han godt med. Og bestemmelsene blir stort sett respektert.

– Folk er generelt veldig flinke til å overholde vernebestemmelsene, for de aller fleste forstår at disse flotte områdene trenger et vern. Vi har riktignok opplevd at folk forfører båtene sine i forbudsskiltene, men det er lenge mellom hver gang det skjer, sa Borge.

– Et vern betyr jo ikke at man legger lokk på et område, selv om noen kanskje trodde det til å begynne med. Det er selvsagt lov til å bygge ny hytte hvis den gamle brenner ned, men det er ikke helt sikkert at hytta skal bygges opp igjen nøyaktig der den gamle sto. Vi har i dag 65 hytter innenfor nasjonalparkens grenser, og disse kan også få utvides med inntil 5 kvadratmeter hvis utbyggingen blir gjort for å rydde opp i vann og avløp, fortalte Olsen.

Lokal forankring skapte begeistring

Det rådgivende utvalget som var i arbeid før nasjonalparken ble etablert hadde en sterk lokal forankring. Det samme gjelder nasjonalparkstyret som nå forvalter vernebestemmelsene: Der sitter politisk valgte representanter fra både Fredrikstad, Hvaler og Østfold fylkeskommune, med Hvalers ordfører og Fredrikstads varaordfører i spissen.

Denne lokale forankringen har vist seg å være en viktig suksessfaktor, fordi styret kjenner de lokale forholdene og kan utvise et godt skjønn.

– I styret er vi ikke partipolitikere, vi er forvaltere av vernebestemmelsene. Det er for eksempel mange som søker om å få transportere materialer med helikopter, og det kan vi godkjenne hvis transporten da blir mer skånsom enn ved kjøring med traktor eller ATV, fortalte Borge.

Dessuten har nasjonalpark-styret og nasjonalpark-forvalteren Monika Olsen tenkt nøye igjennom hvilke ord og begreper de bruker.

– Vi snakker for eksempel ikke om verneområder for hummer og torsk, men om produksjonsområder, fortalte Borge. Poenget er at hvis det etableres områder hvor hummerbestanden ikke blir beskattet, kan hummerbestanden formere seg fritt slik at bestanden vokser. Da tar det ikke lang tid før hummeren fra produksjonsområdene begynner å vandre til nye områder der den kan beskattes, og dermed kan hummerfiskerne fange mer hummer enn de ellers ville gjort.

Kommunene rundt Østmarka

Tekst: Sigmund Hågvær

Oslo og Akershus er et biologisk rikt område i landet. Høsten 2018 fikk Oslo og kommunene i Akershus en oversikt over et utvalg truede arter de har et ekstra ansvar for å ta vare på, og 11 av disse artene lever i Østmarka.

Hvis du googler «Fylkesmannen i Oslo og Akershus ansvarsarter» kommer du til en spennende side. Her henvender fylkesmannen seg til kommunene med skreddersydde naturvernoppgaver. Hver kommune får tildelt en liste over utvalgte truede arter, som de bes om å ta særlig godt vare på.

Direkte kommunalt ansvar

Kommunene i og rundt Østmarka (Oslo, Ski, Enebakk, Lørenskog og Rælingen), får tilsammen tildelt 24 ansvarsarter. Alle skal ikke nevnes her, men de fordeler seg på følgende grupper: Pattedyr, fugl, insekter, bløtdyr, karplanter, sopper, moser og lav. Fylkesmannens grep er enkelt og godt: Gjennom sin arealdisponering kan kommunene passe på å redde viktige levesteder for de utvalgte artene. Ja, de får direkte ansvar for dem.

Ennå er arts mangfoldet i Østmarka dårlig kartlagt. Ikke minst gjelder det grupper som lav, moser, sopper og insekter. Hvis forslaget om nasjonalpark i Østmarka etter hvert får skikkelig politisk vind i seilene, er det viktig at biologer som virkelig kan arter og som har evnen til å finne dem – de såkalte biologiske sporhundene – blir sluppet løs. Den kronglete Østmarka vår har nok flere hemmeligheter å by på!



Fiskeørn: En av ansvarsartene i Østmarka. Foto: Øystein Søbye.

Tabellen viser at 11 av de 24 kommunale ansvarsartene finnes i Østmarka. Flere av dem er knyttet til vann eller våtmark: Fiskeørn, elvemusling, edelkreps, vassstelg, rankstarr og myrstjerneblom. Noen er knyttet til kulturlandskap, som vipe, åkerrikse og åker-rødtopp. I gammelskogen finner vi gran-råtevedbille og edellundlav.

har 24 ansvarsarter

Kommunale ansvarsarter som finnes i Østmarka

Art	Gruppe	Truethet	Oslo	Ski	Enebakk	Lørenskog	Rælingen
Elvemusling	Bløtdyr	Sårbar	x				
Edelkreps	Krepsdyr	Sterkt truet		x	x	x	
Åkerrikse	Fugl	Kritisk truet		x	x	x	x
Fiskeørn	Fugl	Nær truet					x
Vipe	Fugl	Sterkt truet					x
Granråtevedbille	Bille	Sårbar				x	
Rankstarr	Karplante	Sårbar		x			
Vasstelg	Karplante	Sterkt truet		x			
Åkerrødtopp	Karplante	Kritisk truet		x			
Myrstjerneblom	Karplante	Sårbar				x	
Edellundlav	Lav	Sårbar			x		



Elvemusling: En viktig og truet art som finnes i Rausjøbekken. Foto: B.M. Larsen, Nina.



Rausjøen var et trist syn da tørkesommeren var på sitt mest ekstreme.

Tørkesommeren i Østmarka

Av Tor Ødemark

2018 skulle bli et år det aldri tidligere hadde vært maken til, heller ikke i Østmarka. Det skulle bli en av de lengste tørkeperiodene i Markas historie, noe som skulle få konsekvenser vi tidligere har vært forskånet for.

Jeg fikk for første gang i alle mine år i Marka oppleve uttørkede og «visne» myrer – så tørre at man kunne ha gått over dem i pensko uten å bli våt på bena eller ødelegge skoene. Men myrene klarer seg som regel selv – de er som gress, og de gjenoppstår når regnet en eller annen gang nødvendigvis kommer tilbake.

Vannene i Østmarka derimot, skulle få en større jobb med å rehabilitere seg. Enkelte av dem ble etter hvert så nedtappet at de var i ferd med å tørke helt ut. Nå har ikke jeg

vært ved samtlige vann i Østmarka i sommer, men det vannet som det nok gikk verst utover, var Svartoren. På det mest ekstreme var vannlinjen så mye som fire meter under normal vannstand.

Svartoren-fergen grunnstøtte

På Svartoren er det som kjent en «ferge» midt på dette ca. 3,5 km lange, oppdemmede vannet, og som er en del av blåstien som krysser det. En ganske kjent historie er at det av noen humørfylte Østmarka-travere ble foreslått at det burde etableres taxifreesalg om

bord, da den krysser grensen mellom Ski og Enebakk kommuner. Så vidt meg bekjent, har dette ikke blitt satt i verk ennå.

Men fergen lå i sommer på bunnen av Svartoren, og fungerte i lengre tid som en gangvei over vannet. Fisken i vannet fikk det etter hvert nokså trangt og nektet konsekvent å bite på noe som helst, så lenge vannstanden var så lav som den var.

Sølvdobla sank

Et annet vann som fikk føle samme medisin, var Sølvdobla innenfor Grønmo. Her hadde strandlinjen ned mot vannet økt med opp til 10 meter, og leirbunnen gjorde det vanskelig å komme ned til vannet. Sølvdobla har jo til tider vist en motsatt tendens, med vann som i perioder har oversvømt veien som går forbi – men det må beveren ta skylden for.

I 2007 hadde en mobilisering av OFA-medlemmer en dugnad her, for å rydde opp etter beveren, da den hadde flyttet andre steder. Dugnaden ble kalt for «Sølvpussen», og resulterte i nye bålplasser, benker å sitte på, stokker ut på flytemyrene for fluefiskere, og alt tilrettelagt av stokker beveren hadde felt. Beveren ser forøvrig ut til å ha gjeninntatt Sølvdobla, da jeg senest 3. november i år oppdaget en spiseplass for beveren, med stokker som var ferdiggnagd.

Mindre tilsig til Rausjøen

Rausjøen har opplevd noe av det samme, men her er det mye som tyder på at noen har tettet utløpet fra Mosjøen, både det nedre røret i dammen, som Statens naturoppsyn har satt inn, samt bygd på demningen øverst. Dette er mer dramatisk enn mye



Skjelbreiabekken: Hvordan blir det med ørretgytingen her i år?



Artikkelforfatteren ved Svartoren: Vannstanden sank så mye at den berømte taxfree-fergen sto fast på bunnen!

av det andre tørkesommeren har gjort med Marka.

Dette betyr at Rausjøen i det siste ikke har fått det naturlige tilsiget som Mosjørenna skulle ha levert, noe som i første omgang kan ha en negativ effekt på elvemuslingene som lever her. Men i tillegg har det gjort at Rausjøelva ikke fikk tilstrekkelig vannføring i gytetiden, til at de store ørretene fra Børtervann kunne komme seg opp for å gyte.

Frustrerte ørreter

Det har utspilt seg et selsomt scenario i Tangentjern (en liten vik av Børtervann) i høst, der storørreten har stått i kø i hele sep-

tember og oktober for å komme til gyteplassene. Men de største var for store, og har i frustrasjon hoppet opptil en meter over vannflaten. De største av dem nærmet seg nok tre kilo. Det dramatiske er at de beste genene trolig ikke blir spredd i 2018! Men fortsatt rant det litt vann i elva, så fisk på opp mot halv kilo kom seg opp, men ingen særlig større enn det.

Når det gjelder de mindre bekkene i Østmarka, har de i lengre perioder vært helt uttørret. I Krokholbekken finnes det noen små pytter, og her har ørreten samlet seg uten å komme hverken opp eller ned.



Sølvdobla: Den mudrete strandlinjen økte med opptil ti meter.

I bekken mellom Trollvann ved Østmarkskapellet og Sølvdobla (på «fiskemunne» kalt «Sølvåra»), har det heller ikke vært vann i lange perioder, men her var i alle fall gyttingen i gang for fullt i november. Dette er en bekk som har produsert i overkant mye de siste årene, så her har det blitt utført tynningsfiske både i bekken og i vannene. Det har hjulpet på snittstørrelsen, så her behøver vi ikke bekymre oss.

Grunn til bekymring

Skjelbreiabekken derimot, som har sitt utspring i Skålsjøen og Steinsjøen, og som renner gjennom Kjerrmosetjerna, har lidd under

tapet av vann. Hvordan gyttingen vil bli her i år er uvisst, men det kunne se ut som om bekken var restituert sent i gytetiden. Det er bare å håpe.

Vi kan i alle fall slå fast at tørkesommeren 2018 ikke har gjort Østmarka spesielt godt, og for klimafornekterne er vel dette «helt vanlig». Men for oss andre er det virkelig grunn til bekymring, for den Marka vi alle er så glad i, dersom dette fortsetter i årene fremover!

Sol-Aasen 1920

Tekst og foto: Per Kaarmo

Ved Korpåsens trakter
i Marka et sted ...
her står det en varde
der årstall er med.

Men dette er ingen
gammel grav ...
men et minne om to
med nøysomme krav.

For hit søkte de ofte
i fortid en gang ...
to stillfarne damer
med utferdstrang.

For Solaasen ble
deres paradys ...
dit de klarte å komme
på følgende vis:

Hver søndag om sommer'n
til Skullerud kryss ...
med Enebakkbussen
datidens skyss.

Og selv om nå veien
var ganske så lang ...
de bar med seg alt
de trengte den gang.

Og med tilkjørt matjord
fra Skullerud gård ...
sto blomster i flor
hvert eneste år.

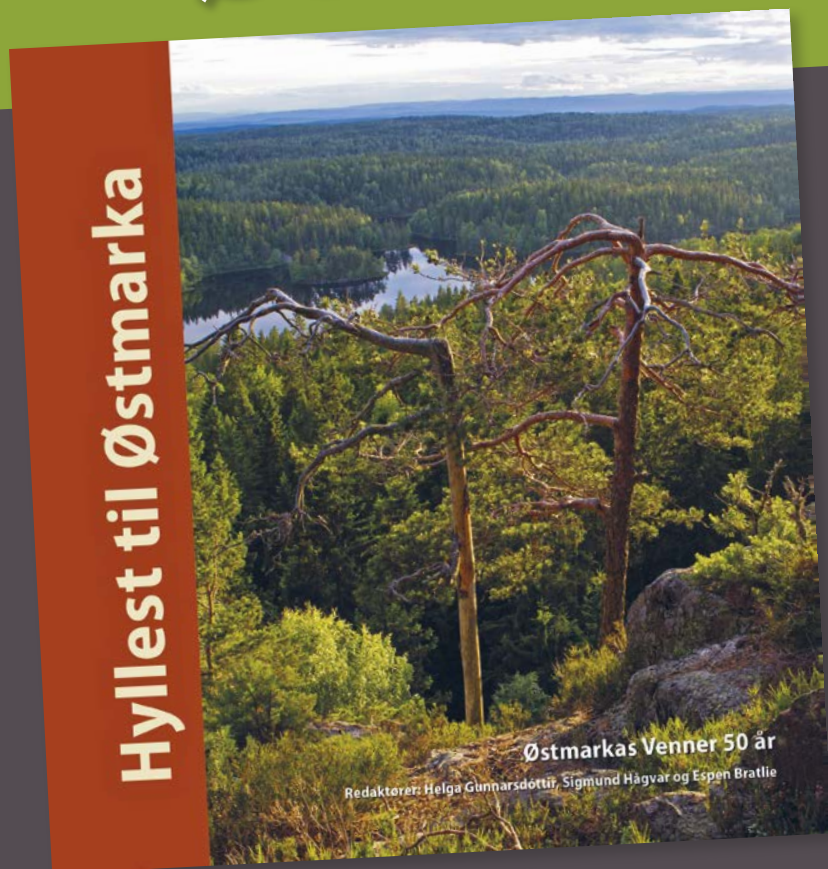
Men av alle de minner
som fortiden ga ...
er de fleste av spor
nå borte herfra.

Men varden forteller
om noe som var ...
om to flotte damer
og Marka vi har.



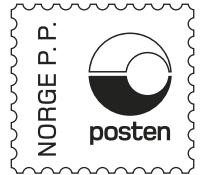
Historien om de to Oslo-kvinnene som ga Solåsen sitt navn og fikk lagd steinen som står der den dag i dag, er omtalt i Even Saugstads bok Østmarka fra A til Å, Frie Fuglers forlag 2012.

Praktbok om Østmarka!



Ny bok om Østmarkas natur og dens betydning for friluftsliv og naturopplevelse.
Mange bidragsyttere, blant andre Sverre M. Fjelstad med flere tekster og egne bilder.

Boka kan kjøpes på utvalgte steder eller bestilles direkte fra Østmarkas Venner.
Se våre nettsider for nærmere informasjon. www.ostmarkasvenner.no
Pris: 250,- inkl porto ved bestilling på nett.
Ved direkte kjøp og på våre arrangementer kr 200,-. Innbundet, 307 sider



Returadresse:
Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand,
1112 Oslo

Varsel om årsmøte i Østmarkas Venner



I henhold til foreningens vedtekter skal det
avholdes årsmøte hvert år innen utgangen av mars måned.



Styret i Østmarkas Venner varsler herved medlemmene om at årsmøtet avholdes



Tirsdag 19. mars 2019 kl. 19 på Skullerudstua.

Forslag som ønskes behandlet på årsmøtet må være sendt styret innen 15. januar 2019

Vi ønsker alle venner av Østmarka en god jul og et godt nytt år!

Støtt Østmarkas Venner via Grasrotandelen

ØSTMARKAS VENNER

Organisasjonsnummer: 871278202



GRASROTANDELEN



32774871278202